

קפד ראשו

קפד ראשו

כמה שמות עצם בלשוננו היום התגלגלו מצירופים שבהם הם תפקדו כשם תואר. שם העצם שהיה בראש הצירוף נשמט, ושם התואר נעשה בעצמו לשם עצם וקיבל את משמעות הצירוף כולו.

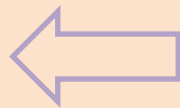
היום

גלויה

היום

אז

גְלוּיָהּ

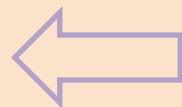

אֶגְרַת גְלוּיָהּ

היום

אז

גְלוּיָה

אֶגְרַת גְלוּיָה

'איגרת גלויה' היא איגרת שהכתוב בה גלוי כי איננה סגורה במעטפה. לצד הצירוף הזה שימשו הצירופים המקבילים 'איגרת פתוחה', 'מכתב גלוי', 'מכתב פתוח'.

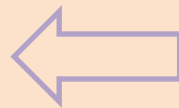
היום

תחתונים

היום

אז

תחתונים

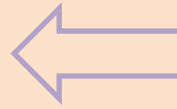

מכנסיים תחתונים

היום

אז

תחתונים

מכנסיים תחתונים

בעבר היו התחתונים
מכנסיים שנלבשו מתחת
למכנסיים הרגילים.
מאז השתנתה האפנה,
אך המילה נשארה.

מונחי הלבשה והנעלה תרצ"ו, 1936

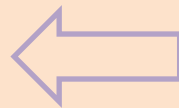
היום

חֶצְאִית

היום

אז

חֲצֵאִית

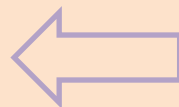

שִׁמְלָה חֲצֵאִית

היום

אז

חֲצָאִית

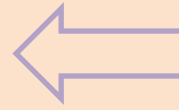
שִׁמְלָה חֲצָאִית

'שמלה חצאית' פירושה 'חצי שמלה'.
במונחי הלבשה והנעלה של ועד הלשון
משנת תרצ"ו (1936) מופיע המונח המקביל
פְּלֶגֶת שִׁמְלָה.

אז

שְׁמֹלָה חֲצָאית

חֲצָאית

היום

'שמלה חצאית' פירושה 'חצי שמלה'.
במונחי הלבשה והנעלה של ועד הלשון
משנת תרצ"ו (1936) מופיע המונח המקביל
פְּלָג שְׁמֹלָה.

צירוף דומה ל'שמלה חצאית' הוא 'נעליים
חצאיות', אך במונחי ועד הלשון יש דווקא
'חֲצָאִי נֶעֱלִים'.

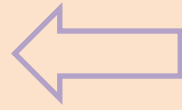
היום

צוללת

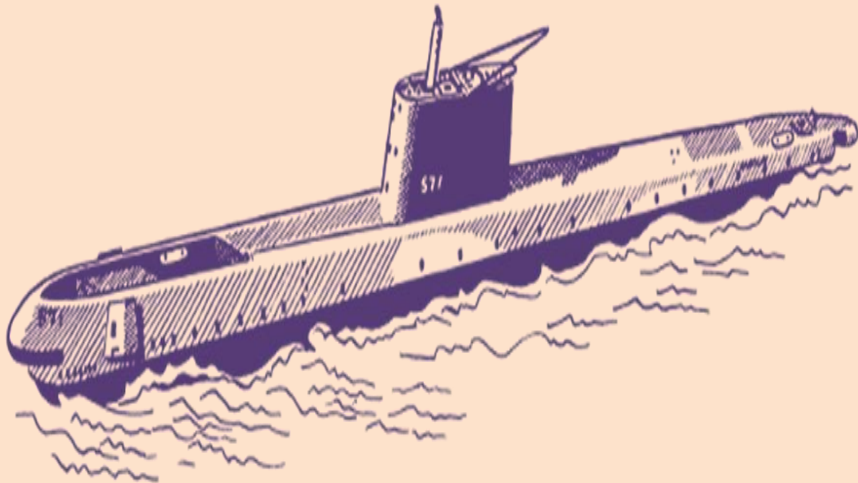
היום

אז

צוללת

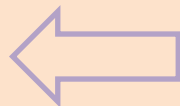
אניה צוללת

היום

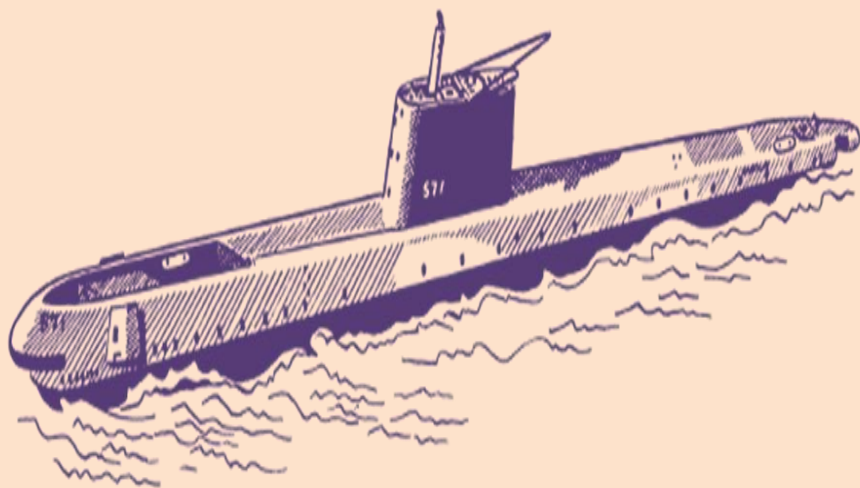
אז

צוללת

אנייה צוללת

לצד השם 'אנייה צוללת' מצויים בעיתונות העברית מראשית המאה העשרים צירופים דוגמת 'תחת מים', 'אנייה מתחת למים' – על פי המונח הלועזי submarine.

היום

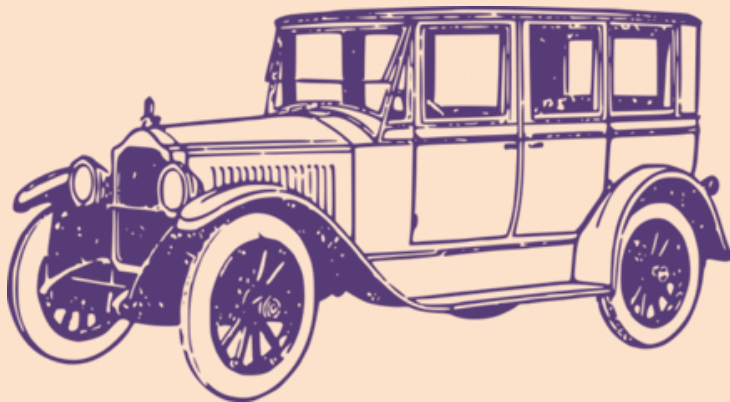
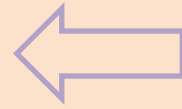
מְכוּנִית

היום

מְכוּנִית

אז

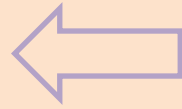
עֶגְלָה מְכוּנִית

היום

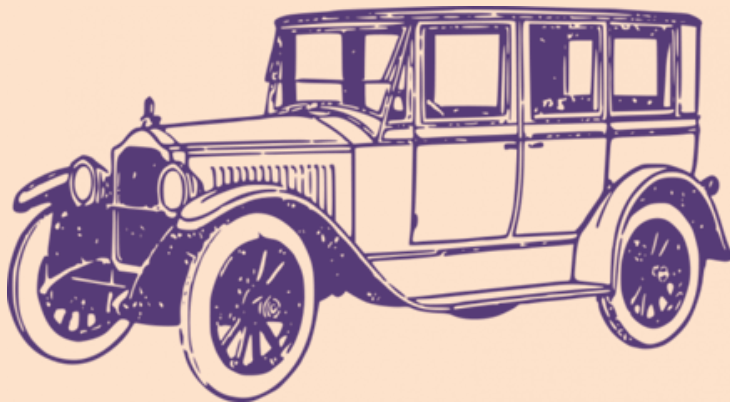
אז

מְכוֹנִית

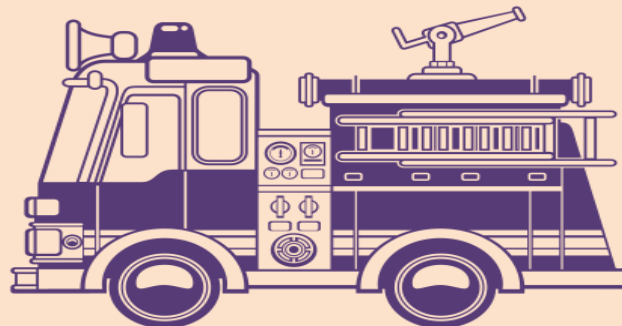
עֶגְלָה מְכוֹנִית

חידוש המכונית העברית מיוחס לאיתמר בן אב"י.
תחילה נתחדש הצירוף 'עגלה מכונית' – עגלה שהיא מכונה,
עגלה המונעת באופן מכני. אך עד מהרה התקצר הצירוף
והיה למכונית.

כל שמות התואר שראינו התנתקו לחלוטין מן הצירוף המקורי שהיו בו וקיבלו חיים חדשים.

אך יותר מכולם הגדילה לעשות המכוננית: היא הפכה לא רק לשם עצם, אלא גם לאב-טיפוס אשר בתבניתו נוצרות עד היום מילים המציינות כלי תחבורה: מונית, משאית, טיולית, מכלית, חללית, כבאית ועוד ועוד.

אז והיום

העברית החדשה המתגבשת

והעברית שלנו היום

האקדמיה ללשון העברית